

Paul Keenan

NA CESTÁCH DUŠE

portál

Paul Keenan

NA CESTÁCH
DUŠE

Anglické vydání:

Stages of the Soul: The Path of the Soulful Life

Copyright © by father Paul Keenan

České vydání:

Translation © Julie Žemlová, 2016

© Portál, s. r. o., Praha 2016

ISBN 978-80-262-1139-6

OBSAH

<i>Něco víc: Podstata duchovního života</i>	7
PRVNÍ STUPEŇ	
<i>Zbloudilé duše – první krok k nalezení duše</i>	20
DRUHÝ STUPEŇ	
<i>Klopýtání přes výmoly</i>	42
TŘETÍ STUPEŇ	
<i>Soucit – cesta k vnitřnímu vedení a moudrosti</i>	58
ČTVRTÝ STUPEŇ	
<i>Tapiserie – Když v útržcích života rozpoznáme vzor</i>	75
PÁTÝ STUPEŇ	
<i>Podkrovní moudrost – když se ve věčnosti zabydlíte</i>	92
ŠESTÝ STUPEŇ	
<i>Návrat – když se vracíte zpátky do světa, který jste opustili</i>	111
SEDMÝ STUPEŇ	
<i>Být znovu okouzlen – když učíme své srdce znovu zpívat</i>	126
<i>Procházka křivolakými cestami duchovního života</i>	140
<i>Doporučená literatura</i>	150

NĚCO VÍC: PODSTATA DUCHOVNÍHO ŽIVOTA

Každý z nás čas od času zatouží po něčem víc. Vzpomínám si, jak jsem jako chlapec seděl ve škole, ale myšlenkami jsem byl stále ještě na letních prázdninách a toulal se u jezer George a Muskoka v Ontariu na překrásném severu. Zatímco učitel monotónním hlasem vykládal novou látku z angličtiny, matematiky nebo snad dějin, má mysl bloudila po krásách sytě blankytného jezera, u kterého jsme s tátou rybařili. Má mysl byla zaplavená radostným vzrušením, že jsem chytil pstruha, a vůní čistého severského vzduchu. Mé snění bylo samozřejmě odhaleno a napomenutí či otázka učitele mě tenkrát přiměly vrátit se zpátky do třídy. Tento neklid, tuto touhu být někde jinde, ve vymyšleném světě, kde je všechno možné a kde daleko od práce a povinností můžu jen *být*, jsem v sobě pociťoval od útlého dětství.

Jsem si jistý, že právě proto jsem si tolik zamiloval rozhlas. Nevzpomínám si, že by u nás doma někdy nehrálo rádio. Dneska by se nejspíš řeklo, že to byla jen zvuková kulisa k práci a domácímu ruchu. Ale pro mě rozhlas nikdy nebyl pouhou kulisou – vždycky to byl středobod, centrum mé pozornosti. Dodnes když vstoupím do místnosti, kde hraje rádio, odlétnou mé myšlenky od rozhovoru či úkolu, kvůli kterým jsem přišel, a šťastně přistanou u rozhlasového moderátora a dychtivě hltaají každé jeho slovo.

Rozhlas – stejně jako mé denní snění ve škole – mi poskytoval prostor, kam se mohu uchýlit, abych se vzdálil od svých každodenních starostí – bylo to pozoruhodné místo zázraků a her.

Myslím, že většina lidí má své zvláštní místo či zálibu, které je volají od všedního k magickému. Někteří tomuto volání pozorně naslouchají po celý život a stále je udržují živé. Častokrát však v určitém okamžiku toto volání ať už vědomě, nebo nevědomě odsuneme do pozadí. Říkají nám – jemně, či více zostrá –, že musíme „vyrůst“, „převzít zodpovědnost“, „starat se“. Na tom by nebylo nic špatného; potřebujeme získat disciplínu, sociální dovednosti a pracovní morálku. Jenže naneštěstí jsme spolu s tím přímo či nepřímo nuceni k tomu, abychom se vzdali toho „dětinského“ uvnitř a „byli rozumní“. A než se nadějeme, jsme až po uši zavaleni odpovědnostmi, úkoly, budováním živobytí, zvládáním všeho možného. Kouzlo je pryč. Udivuje mě, jak často mi dnes lidé na otázku, jak se mají, odpovídají „ujde to“. Co je kouzelného na tom, že „něco ujde“?

Někdy ono kouzlo ztratíme jednoduše v důsledku toho, co nám život přinesl. Kruté a hrubé zacházení, rozvod, nemoci, nehody – každá taková událost nám ukazuje, jak dokáže být život tvrdý. Pamatuji si, jak jsem jednou v televizi viděl tváře albánských dětí, uprchlíků vyhnaných kvůli „etnickým čistkám“ krutého diktátora ze svých domovů. Při pohledu na ty vyhladovělé, zmožené a špinavé děti bez domova, z nichž některé už byly na pokraji smrti, se mi svíralo srdce bolestí. Hlavou mi proběhla slova Písma: „Nebojte se těch, kdo zabíjejí tělo, ale duši zabít nemohou; bojte se toho, který může i duši i tělo zahubit v pekle.“ (Mt 10,28)

Kosovské děti jsou samozřejmě extrémně tragický případ, ale určitým způsobem se tolik neliší od mnohých z nás, kteří bojujeme, abychom si udrželi alespoň nějaké zdání vnitřního života. Jak postupujeme životem stále kupředu, učíme se obětovat svůj vnitřní prostor na úkor věcí, které děláme, abychom zůstali naživu.

V našem nitru je ale místo, které touží po něčem víc, než je život a svět, jenž jsme si pro sebe vytvořili. Tohle „něco víc“ neznamená další shromažďování majetku, titulů, vyznamenání a cen, nebo dokonce peněz. Má dětská touha vrátit se k jezeru neměla nic společného s koupí pozemku: souvisela s pokojem, krásou a svobodou, které byly neodmyslitelně spojeny s tím, co jsem onoho léta zažil a později na to vzpomínal. Je v nás cosi, co dychtí po štěstí nijak nesouvisejícím s majetkem ani žádnými „nálepkami“.

Jako dítě jsem si ale tenkrát – když jsem ve druhé třídě utíkal myšlenkami pryč – neuvědomoval, že to, po čem jsem tolik toužil, jsem už měl. Jako většina lidí jsem měl za to, že život je záležitostí toho, co vnímám svými pěti smysly. Myslel jsem, že mi nezbyvá než trčet na nudné hodině v suterénní třídě. Jediný způsob, jak se osvobodit – mínil jsem tehdy –, je utéct zpátky k jezeru. Neuvědomoval jsem si, že to, po čem jsem prahnul, nebylo jezero – byla to vnitřní plnost, kterou jsem zažíval, když jsem u toho jezera byl a když jsem na to později vzpomínal. Nezapadlo mě, že k tomu, abych prožíval radost, po které jsem toužil, nepotřebuji nic dalšího mít, ani nic dalšího dělat, ani být na jiném místě.

Tenkrát mi nedocházelo, že to, co jsem chtěl – a co jsem měl –, byl svět duše.

Mluvit o duši je dnes módní. Kdykoli dojde na rozpravu o duši, dřív nebo později se mě nevyhnutelně někdo zeptá: „Ano, ale co přesně *je* duše?“

Problém je, že duše se vymyká přesným definicím. Je to království poezie, mýtů, náznaků. Rody a třídy nejsou jejím denním chlebem. Kdo jsem přesně já? Ano, z biologického hlediska jsem *homo sapiens*. V Aristotelově terminologii jsem „rozumné zvíře“. Avšak tyto popisy nepronikají k mé podstatě.

Nedávno jeden můj přítel umělec namaloval, aniž bych o tom věděl, můj portrét. A *tam* jsem *já* – ne rozumné zvíře ani *homo sapiens*, ale já, živoucí bytost s vlastními rysy a osobností.

A taková je duše. Definice, které jí přiřazujeme, sice něco vypovídají, ale s podstatou duše se na míle míjejí. Jak to odhalil svatý Augustin, když se pokoušel pochopit podstatu Boha: „Co vůbec může říct ten, kdo mluví o Tobě?“ uvažuje světec. „A přece, běda těm, kteří o Tobě mlčí; neboť němí jsou, ač jinak třeba mnohomluvní.“¹

Co je tedy duše? Duše se obvykle definuje jako základní princip života. Tak ji pět set let před Kristem nazýval Aristoteles. Ale co je to život? I na to měl Aristoteles odpověď. Život je schopnost pohybovat se. Duše je tedy základním zdrojem všeho pohybu. Tato skutečnost sama o sobě vysvětluje, proč má duše raději náznaky než jasná prohlášení – neboť je mistryní nových

1 Augustin, Aurelius, *Vyznání*, Praha: Kalich 1990, překl. M. Levý.

možností. Pohyb – změna jakéhokoli druhu – ze své podstaty popírá, že to, jak jsou věci nyní, je jedinou možností, jak mohou být. Před nedávnem se mě děti z druhého stupně základní školy ptaly, čím jsem chtěl být v jejich věku. Řekl jsem jim podle pravdy, že jsem chtěl být knězem a rozhlasovým moderátorem. Na vědomé úrovni jsem neměl nejmenší tušení, jak by tyto dva cíle mohly jít někdy dohromady. Má duše, mistryně možností, věděla, jak vzít to, co se zdálo být neslučitelné, a spojit to dohromady.

Duše jakožto základní životní princip je mnohohrstevná. Je bezpečným útočištěm, dokonce i když nám chystá změny. Minulý rok jsem měl možnost sledovat, jak má kolegyně procházela různými fázemi svého prvního těhotenství. Žasnul jsem, jak vyrovnaně šla jednotlivými etapami změn a zrání, každým novým stupněm dětského vývoje i s tím spojeným vlastním nepohodlím, které to přinášelo do jejího tělesného života. Když se její těhotenství blížilo ke konci, otevřel jsem jednoho dne náhodou dveře obrovské skříně v naší kanceláři a tam ji našel, jak se zavřenýma očima sedí na židli. „Jsi v pořádku?“ ptal jsem se.

„Ach, ano,“ ujišťovala mě. „Začaly mi kontrakce a chtěla jsem se v klidu posadit a meditovat.“

Právě to dělá duše v neklidných časech. Uprostřed zmatků nám dává tichý klid a připomíná nám, že i tohle pomine. Před deseti lety, když jsem vážně onemocněl a mé tělo už se vzdávalo, jsem kdesi hlouběji v nitru cítil přítomnost, jež mě naplňovala jistotou, že všechno dobře dopadne, a naléhala, abych se jí podvolil.

Pro nás lidské bytosti není duše jen principem života. Je také zdrojem naší jedinečné lidské existence. Jako lidské bytosti

dokážeme nejen cítit a reagovat, ale také prožívat a představovat si mnohem víc, než kolik nám může nabídnout našich pět smyslů. My sami jsme základním nabouráním představy, že je jen to, co vidíme. Člověka napadá, proč pořád dokola trváme na tom, že je třeba omezovat se na hmotu a to, co s ní souvisí. Právě teď, jak píši tyto řádky, se oknem dívám na jednu z těch mnoha nádherných kamenných zídek, kterými jsou v Nové Anglii lemovány silnice a příjezdové cesty. Jenom člověk dokáže postavit něco takového. Jenom člověk se umí podívat na kámen, vidět, jaký je, a v mysli ho spojit dohromady s jinými kameny, slepit cementem a postavit zeď. A jenom jako člověk vím, čím se tato zeď liší od mohutných větví stromu pohupujících se nad ní, a dokážu vytvořit prostor pro obojí. Tohle je práce duše – základní schopnost vzít věci stejné i odlišné a vědět, co s nimi dělat. Pojmenovávat věci – vidět, že se chovají stejně, anebo odlišně, a chovat se k nim s úctou a šlechtností – to je samotné jádro toho, co děláme, když víme, jak máme jakožto lidské bytosti poznávat. Takové vědění je tou skutečnou prací duše.

Schopnost spojovat, srovnávat a rozlišovat věci a nahlížet je v perspektivě je klíčem, který otevírá bránu k další dimenzi duše: ke schopnosti ocenit. Jedna věc je něco udělat, ale ocenit podstatu toho, co jsme udělali, je něco úplně jiného. Přítelkyně, která na začátku těhotenství trpěla vysilující nevolností, se jednoho dne frustrovaně rozkřikla: „Ale já chci být schopná si to těhotenství *užívat*.“

To je to, co v našich aktuálních podmínkách chceme všichni. Spoustu času dnes trávíme tím, že se snažíme něco dělat a něčeho

dosáhnout, ale jen málo času nám zbývá na to, abychom byli vděční za život, který vedeme. Přesto po tom dychtíme. Jsme tak zaměstnaní plněním věcí, vyřizováním úkolů, dokončováním projektů, až zapomínáme, že hluboko uvnitř máme sílu, která nám dává pocítit, jak nesmírně jsme vzácní. Mnoho lidí žije životem, který nenávidí, a má pocit, že ničeho z toho, na čem jim záleží, nedosáhli. Jsou přesvědčeni, že lásku (nebo blahobyť nebo štěstí nebo moc) mají vždycky jen ostatní, ale oni sami nikdy. Kupodivu jsou také lidi, kteří ve své práci, rodině a vztazích nacházejí potěšení, ale nemohou se zbavit dotěrného pocitu, že jim něco chybí. Nedokážou to pojmenovat, dokonce to často ani zcela nechápou, nicméně se jim něčeho nedostává – něčeho, co se za peníze koupit nedá. Je to nádherný paradox, protože slovo „ocenit“ znamená „opatřit cenou“. Jako by existovala další dimenze života, jakási země, kde se to, co získáme, netřídí podle přesčasů, nadměrného utrácení ani překročení plánu. Tou zemí je duše. Duše je princip, kterým nahlížíme do hloubky věcí a zjišťujeme, že mají hodnotu, jedině pokud uspokojují smysl v hlubinách nitra. Tento princip souvisí s povznášením druhých i sebe sama. Duše je síla, která nám říká, že potěšit srdce druhého a usilovat o lepší svět je jedinou cenou, kterou má smysl platit za věci, jimiž vyplňujeme svůj život.

Duše je místem divů. Dneska slovo div často rozmělnujeme. Říkáme: „Divím se, že...“ a myslíme tím: „Nechápu!“ Divím se, proč nejsou mé košile bělejší. Divím se, proč jsem pořád unavený. Divím se, proč jsou moji sousedé tak divní. Takhle dnes používáme slovo „div“. Není divu, že ztratilo své kouzlo.

Stav údivu je ve skutečnosti stavem úžasu. Nabízí se použít slovo „bázeň“, ale i toto mocné slovo nepostihuje celý význam. „Úžas“ je vskutku slovo, které nejpřesněji popisuje, co znamená div.

Když žasneme, nehledáme na nic žádnou odpověď. Jsme jednoduše ohromeni tím, jak se věci mají. Pozoruji vrány, drozdy a sýkorky, jak si na krmítku při jídle hrají a poskakují. Jsem v úžasu nad krásou, hravostí a radostí vtělenými do tohoto okamžiku. Div je, když duše nalezne věčné v přítomném okamžiku.

Stejně tak mohu žasnout nad něčím špatným či tragickým. Když má drahá přítelkyně, které ještě nebylo čtyřicet let, zemřela v bolestech na rakovinu a zanechala tu tři malé děti, manžela, rodiče, sourozence – a mě, zaplavil mou duši úžas nad tím, jak nesmírně smutný život někdy je a že vřelost, dojetí a láska se mohou objevit i uprostřed tak hlubokého zármutku.

Úžas znamená být alespoň jednou nohou ve věčnosti. Je to údiv nad tím, že v dobách, kdy se nám daří nejlépe, i v dobách, kdy je nám nejhůř, existuje pod tím vším něco nesmírně důležitého a významného, něco, co je třeba udržovat a chránit.

Tyto věčné poklady můžeme popisovat nejrozličnějšími způsoby. Jako filozofové bychom mohli říct, že je to pravda, krása a dobro. Jako teologové je můžeme nazvat víra, naděje a láska. Když jsem byl kluk na základní škole, učil jsem se nazpaměť seznam „darů Ducha svatého“: moudrost, rozumnost, vědění, rada, láska, zbožnost (nebo věrnost), bázeň (což znamená úcta) před Bohem. Teprve přednedávnem mě napadlo, že význam těchto darů si uvědomíme, až když v životě narazíme na utrpení a zažijeme je. Právě

k nim duše upírá svůj zrak ve chvílích, kdy zbytek (tedy naše mysl a tělo) považuje všechno za ztracené.

Úžas jsou dveře vedoucí od toho, co je nám známé z běžného poznávání světa kolem sebe, k tomu, co ví duše díky tomu, že nahlíží, co je věčně pravdivé, a proto nám říká, že život je víc, než si dokážeme představit.

Duchovní život znamená plně se ponořit do každodenních záležitostí, které utvářejí náš život. Zjištění, že nás duše vede zpátky do běžného života, nás často zarazí. Přestože duše zůstává zaměřena na věci věčné, trvá na tom, abychom tyto věčné pravdy vnášeli do své každodennosti. Duše vyžaduje, abychom uprostřed mnohdy těžkého a zmateného života dokázali žasnout nad tajemstvím, jímž jsme my sami, i nad tajemstvími, která se kolem nás neustále odkrývají. Neboť duše nám dává pocítit, že náš život má skutečný smysl, vlastně že život sám má smysl. Tento smysl velmi málo souvisí s výsledky, které obvykle považujeme za svou životní náplň. Mohu například bláhově doufat, že se tato má kniha stane bestsellerem a přinese mi tučné tantiémy. Ale pokud z toho učiním smysl svého psaní, pak se velmi ochuzuji. Je mi odměnou, když dostávám dopisy, ve kterých se mi čtenáři svěřují, že něco z toho, co jsem napsal, je odvrátilo od sebevraždy, zachránilo jim manželství nebo díky tomu pochopili, co se s nimi vlastně dělo, když se nervově zhroutili. A tohle je pro mě mnohem důležitější, než by kdy mohla být skutečnost, že se má kniha skvěle prodává.

Jestli je tohle duchovní život, namítnou někteří, pak je to trochu málo. Vždyť to zní jako řeči, kterými se člověk utěšuje, když se mu věci nedaří tak, jak očekával.